

قاعده نفی ضرر و حرج در خانواده

نویسنده

اعظم امین

www.ketab.ir

انتشارات مانیان

سرشناسه	:	امین، اعظم، ۱۳۴۶-
عنوان و نام پدیدآور	:	قاعده نفی ضرر و حرج در خانواده/نویسنده اعظم امین؛ ویراستار
هادی شگری.		
مشخصات نشر	:	تهران: مانیان، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	:	۲۰۶ ص؛
شابک	:	978-622-310-084-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	قاعده لاضرر؛ (Islamic law) Lazarar formula*؛ عسر و
حرج؛ فقه و قواعد		
رده بندی کنگره	:	BP۱۶۹/۵۲
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۳۲۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۸۰۹۶۸۷

www.ketab.ir

قاعده نفی ضرر و حرج در خانواده

نویسنده: اعظم امین

ویراستار: هادی شگری

چاپ: اول / ۱۴۰۱

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

انتشارات: مانیان

شابک: 978-622-310-084-0

قیمت: ۱۱۴۰۰۰ تومان

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ است.

تلفن: ۰۹۱۰۴۸۳۱۹۶۵-۰۲۱۵۵۱۳۸۹۹۱

فهرست

تعاريف و مفاهيم	۱۵
۱. نفي ضرر	۱۵
۱-۱. تعريف ضرر	۱۵
۱-۲. مفهوم لاضرر	۱۶
۱-۳. مفهوم لغوي ضرار	۱۷
۱-۴. مفهوم ضرر در قرآن	۱۹
۱-۵. مفهوم اصطلاحی لاضرر	۲۰
۲. معنای لغوی حرج	۲۲
۲-۱. حرج در قرآن	۲۲
۲-۲. حرج در روایات	۲۴
روایت عبد الاعلی مولى	۲۴
روایت ابو بصیر	۲۶
روایت محمد بن میسر	۲۷
۲-۳. مفهوم اصطلاحی نفي حرج	۲۸
۲-۴. اقسام ضرر و حرج	۳۰
۳. خانواده	۳۳
۳-۱. تعريف لغوی و اصطلاحی خانواده	۳۳
۳-۲. تعريف حقوقی خانواده	۳۴
۳-۳. ارکان خانواده و نقش آن‌ها در خانواده	۳۵
۳-۴. اهمیت خانواده در اسلام	۴۰

.....	سوابق تحقیقات انجام شده	۴۲
.....	قاعده نفی ضرر و حرج	۵۵
.....	مبانی و قلمرو قواعد نفی ضرر	۶۰
.....	مقدمه	۶۰
.....	مبانی فقهی نفی ضرر	۶۰
.....	۱. قرآن کریم	۶۰
.....	۲. سنت	۶۲
.....	۳. اجماع	۶۷
.....	۴. عقل	۶۷
.....	ماهیت قاعده نفی ضرر و افعال مختلف در آن	۶۸
.....	۱. نفی حکم و ادله آن	۶۸
.....	الف- لای نفی جنس	۶۹
.....	ب- مورد حدیث	۷۰
.....	۲. نهی الهی از حکم ضرری و ادله آن	۷۲
.....	الف. دلایل طرفداران نهی	۷۳
.....	ب. کاربرد نفی به معنای نهی	۷۳
.....	ج. نامناسب بودن نفی با زبان عرفی دین	۷۳
.....	۳. نهی سلطانی	۷۴
.....	بررسی قلمرو قاعده نفی ضرر	۷۵
.....	۱. تشریح حکم	۷۶
.....	۲. همه‌ی انواع ضرر	۷۷

۳. دفع ضرر از خود ۷۹

۴. عدم النفع ۸۰

۵. تعارض ضررها ۸۲

۶. رضایت ضرر دیده ۸۴

۸۷ مبانی و قلمرو فقهی قاعده نفی حرج

الف. قرآن کریم ۸۷

ب. سنت ۹۱

ج. اجماع ۹۸

د. عقل ۹۹

ماهیت قاعده نفی حرج و احوال مختلف در آن ۱۰۴

۱. نفی حکم ۱۰۵

۲. نفی اثر ۱۰۶

۳. نهی سلطانی ۱۰۷

۳. قلمرو قاعده نفی حرج ۱۰۸

الف. حرج شخصی یا نوعی ۱۰۸

ب. حرج واقعی یا معلوم ۱۱۰

ج- شمول این قاعده نسبت به امور عدمی ۱۱۲

د- مفاد قاعده نفی حرج، رخصت است یا عزیمت؟ ۱۱۴

مصادیق و ضمانت اجرای قاعده نفی ضرر ۱۱۸

۱. کارکرد قاعده نفی ضرر به نفع زوجه ۱۱۸

۱-۱. الزام زوج به طلاق و موارد آن ۱۱۸

الف- عدم ارضاء میل به فرزنددار شدن ۱۱۸

- ۱۱۸ عقیم بودن زوج
- ۱۲۰ جلوگیری از بچه دار شدن زن (ضرر زوجه)
- ۱۲۱ ب- تشويز شوهر
- ۱۲۲ ۱. عدم پرداخت نفقه
- ۱۲۸ ۲- ترك مواقعه
- ۱۳۴ ۳- ترك حق قسم
- ۱۳۵ ۴- سوء معاشرت شوهر
- ۱۴۲ ۱-۲. در نظر گرفتن حق فسخ و موارد آن
- ۱۴۲ الف- جنون
- ۱۴۳ ب- ساير عيوب فسخ نکاح
- ۱۴۳ ۱-۳. الزام زوج به پرداخت مهریه
- ۱۴۳ الف- تعيين مهر توسط دادگاه
- ۱۴۴ ب- حق حیس برای زوجه
- ۱۵۰ ۲. کارکرد قاعده نفی ضرر به نفع زوج (موارد فسخ نکاح)
- ۱۵۰ الف- جنون
- ۱۵۰ ب- ساير عيوب فسخ نکاح
- ۱۵۱ ۳. کارکرد قاعده نفی ضرر به نفع فرزند (سلب حق حضانت)
- ۱۵۱ ۱-۳. مفهوم حضانت
- ۱۵۹ ۲-۳. بررسی حضانت در قانون مدنی
- ۱۶۳ ۳-۳. موارد سلب حضانت
- ۱۶۳ الف- جنون
- ۱۶۴ ب- کفر

- ج - عدم مواظبت یا انحطاط اخلاقی..... ۱۶۵
۴. کارکرد قاعده نفی ضرر به نفع فرزند (پسر صغیر) در رابطه با ولایت
..... ۱۶۶
- مصادیق و ضمانت اجرای قاعده نفی حرج ۱۶۷
۱. کارکرد قاعده نفی حرج به نفع زوجه ۱۶۷
- ۱-۱. الزام زوج به طلاق و موارد آن ۱۶۷
- الف - ابتلا زوج به بیماری‌های صعب‌العلاج ۱۶۷
- ب - حبس قطعی ۱۶۹
- ج - غیبت طولانی ۱۷۱
- د - ترک زندگی خانوادگی ۱۸۰
۲. کارکرد قاعده نفی حرج به نفع زوج ۱۸۸
- ۲-۱. تقسیط مهریه ۱۸۸
- ۲-۲. ازدواج مجدد ۱۸۹
۳. کارکرد قاعده نفی حرج به نفع فرزند (موارد سلب حق حضانت). ۱۹۰
- ۳-۱. سوءاستفاده از طفل ۱۹۱
- ۳-۲. تکرار ضرب و جرح خارج از حد متعارف ۱۹۲
- نتیجه‌گیری ۱۹۶
- منابع و مأخذ ۱۹۹

پیشگفتار

گاهی میان افراد خانواده، هماهنگی و توافق اخلاقی وجود ندارد. این مشکل، دلایل متعددی می‌تواند داشته باشد؛ از جمله: نااهل بودن یکی از زوجین، ناآشنایی آن‌ها به حقوق و تکالیف خود، پاره‌ای از بیماری‌های صعب‌العلاج، یا بعضی اعتیادات مضر و بدرفتاری زوجین؛ در این صورت ممکن است این ضرر و حرج، بنیان نهاد خانوادگی را دچار اختلال جدی گرداند. آیا در اینجا بهتر نیست زن و مرد به جای این‌که یک عمر در رنج و مشقت باشند، روابط نامناسب را قطع نموده و خوشبختی خود را در تشکیل خانواده دیگری بازیابند؟ اگر اختلاف و نزاع وجود داشته باشد، بهترها زندگی برای آن‌ها جهنمی بیش نخواهد بود بلکه فرزندان‌شان نیز در چنین خانواده‌ای آسیب خواهند دید و به‌طور کلی، این خانواده نمی‌تواند کانونی دل‌پذیر و مناسب برای اعضای آن باشد.

مواردی که در بالا اشاره شد ناشی از ادامه‌ی زندگی مشقت‌بار و همراه با ضرر و حرج به وجود آمده است. شاید بر همین اساس بتوان گفت تنها وسیله برون‌رفت از مشکلات و ضررهای جبران‌ناپذیر، آشنایی با زوایای مختلف حقوق خانواده می‌باشد.

هدف از این پژوهش را می‌توان در موارد زیر بیان کرد.

- ۱- ارائه پژوهشی متناسب با زمان و شفاف کردن مسئولیت‌های مدنی در خصوص ضمانت اجرای فاعده نفی ضرر و حرج.